

som en själ

– en teaterfantasi om
Ingeborg Larzon

av Gunnar Steiner
gunnarsteiner@hotmail.com
Telefon: 070-9995643

PERSONER

Ingeborg Larzon, 46 år

Sofia, nyanställd piga

Pianisten

(1924, Schenströmska gården. Pianisten gör entré och slår sig ner vid flygeln och börjar spela ur Mozarts Maurerische Trauermusik. Ingeborg kommer in och ställer sig vid fönstret, spejande. Sofia in, niger.)

SOFIA

God afton fru Ingeborg.

INGEBORG

Har lilla Sofia installerat sig nu?

SOFIA

Ja, frun.

INGEBORG

Så småningom får hon kanske en egen pigkammare.

SOFIA

Det går så bra att dela. Finns det hjärterum så finns det stjärterum – det sa alltid min salig far.

INGEBORG

Jaha? Kan Sofia torka av blombladen.

(Sofia går fram mot blomman vid flygeln, stannar halvvägs och ser hur pianisten spelar. Ingeborg har vänt ryggen till.)

SOFIA

Vem är det som sitter vid pianot?

(Pianisten hyssjar mot Sofia.)

INGEBORG

Sa hon någonting?

SOFIA

Nej.

INGEBORG

Låt bli flygeln.

SOFIA

Jag rörde inte den.

INGEBORG

Jag tyckte jag hörde musik.

SOFIA

Nej...

INGEBORG

Det är bara jag som får spela på den. Så skynda på med blomman. Det är mycket att göra.

(Ingeborg går ut.)

SOFIA

(till pianisten) Vad är det Ni spelar?

PIANISTEN

Mozart: Maurerische Trauermusik.

SOFIA

Vadå?

PIANISTEN

Sorgemusik för frimurare.

SOFIA

Vad är det som är sorgligt?

PIANISTEN

Det var en som dog ... ja, till och med två.

SOFIA

Nej.

PIANISTEN

Det var över 200 år sedan.

SOFIA

Jag tycker inte om sorgliga saker.

(Pianisten spelar Sorgerliga saker hända a la Mozart.)

SOFIA

Ni är väl inte helt verklig?

(Pianisten skakar på huvudet och spelar. Ingeborg kommer in, ställer sig med ryggen mot publiken och hukar sig lätt ner (över ett litet bord?).)

INGEBORG

Kan lilla Sofia hjälpa mig med en sak.

(Sofia kommer fram till Ingeborg som vänder sig om – med ögat i handen. Sofia skriker till.)

INGEBORG

Blev hon rädd?

SOFIA

Ögat!? Trägårdsmästaren berättade för mig ... men jag trodde inte det var sant.

INGEBORG

Jo, och det ska putsas. När jag får fint besök ska det blänka som en juvel.

SOFIA

Usch ... Det ser helt verkligt ut.

INGEBORG

Det är meningen det.

SOFIA

Man kan väl inte se med det?

INGEBORG

Jodå, det är borrat ett litet hål som i en sytrådsrulle. Genom det kan man se om alla sköter sina sysslor.

SOFIA

Frun skojar med mig? ... det brukade min salig far göra?

INGEBORG

Seså, skynda sig nu. (vänder sig om)

(Sofia börjar torka blombladen.)

SOFIA

(till pianisten) Enögd, ogift och rik som ett troll.

PIANISTEN

Och lycklig.

SOFIA

För att hon är ogift?

PIANISTEN

För att hon är enögd.

SOFIA

Hur kan man vara lycklig om man tappat ena ögat?

PIANISTEN

(skrattar) Hon har varit olycklig.

(Sofia går över till Ingeborg.)

SOFIA

Vem är det som kommer?

INGEBORG

Herr Otto Schenström ... han är disponent vid Oljefabriken i Engelsberg, nära Fagersta.

SOFIA

Jag trodde man fick olja ur marken?!

INGEBORG

De ... kokar lädersmörja och framställer vapenfett ... Jag vet inte så nog, men han ska besöka Skyttegillet.

SOFIA

Ska de skjutas?!

INGEBORG

Ja, det ska skjutas.

SOFIA

Jag får ont i öronen.

INGEBORG

Det ska inte skjutas här inne. Det är tävling på
skjutbanan vid x. Putsa glasen.

SOFIA

Ska han bo här?

(Sofia håller upp ett vinglas. Piano.)

INGEBORG

Han ska bo i gästrummet, innanför kontoret. Det passa sig
mycket bra. Han är frimurare precis som min bror ... var.

SOFIA

Då dricker han blod.

INGEBORG

Prat!

SOFIA

Vad dricker de då?

INGEBORG

Putsa vinglasen!

SOFIA

Tar de inte nattvarden?

INGEBORG

De är goda kristna.

SOFIA

I nattvarden förvandlas vinet till Kristi blod – så då
dricker de blod i alla fall.

Vad gör egentligen en sådan där, frimurare?

INGEBORG

Gör? Det är mera ett sällskap. Bröder ... som i gemenskap, i kärlek, ska strävan till allt det som är varaktigt, vackert och gott.

SOFIA

... varaktigt, vackert och gott. Så sorgligt.

INGEBORG

Vad är det som är sorgligt?

SOFIA

Min syster var både vacker och god ... nu är hon död och det är sorgligt.

INGEBORG

Börja inte snörvla. Jag har anställt en piga – inte en lipsill.

SOFIA

Förlåt.

Jag hade en syster. Hon ramade ner från höskrindan och bröt lårbenshalsen. Det läkte inte ... När jag tänker på henne så gråter jag.

INGEBORG

Tänk inte på henne då.

SOFIA

Det kommer bara över mig, och så står hon där. Alldeles levande. Det är så sorgligt att vara död, säger hon. Man har ingen att prata med.

INGEBORG

Kan hon inte tala med de andra döda?

SOFIA

De lyssnar inte.

INGEBORG

Ser hon ofta sådana ... syner?

SOFIA

Hela tiden.

INGEBORG

Sofia pratar mycket.

SOFIA

Min salig far sa att jag kvittrade som en lärka. Jag satt alltid i hans knä. Det var då han brukade säga att jag kvittrade som en lärka. Han var den bästa far man kunde ha. Jag tror att frun är en god människa.

INGEBORG

Jaså.

SOFIA

Det kan man se på huvudformen.

INGEBORG

Annars brukar det ju visa sig – i arbetet.

SOFIA

Jag var på Godtemplarsalongen ... Herr Sten Frödin visade skioptikonbilder och för 50 öre kunde man få veta vem man är! Tänk att man bara på huvudformen kan veta hur en människa är ... för 50 öre.

INGEBORG

Det var billigt. Om en halv timme är herr Schenström här.

SOFIA

Ska jag tända ljusen? Det blir så vackert då? En ljuslåga är som en själ.

INGEBORG

Ostadig och fladdrig.

SOFIA

Tänk att han har samma namn som fruns döda bror.

INGEBORG

Otto är inget ovanligt namn.

SOFIA

De säger att herr Otto är ogift ...

INGEBORG

Herr Schenström.

SOFIA

Ja, köksan sa att ni ska äta rökt Karlshamslax med spenat till förrätt och fågel med sallad ...

INGEBORG

Det här huset har stora öron.

SOFIA

Ni skulle dricka Malvoisie ...

INGEBORG

Malvoisie Sercial, ett ljust, mycket torrt vin som passar utmärkt till Karlshamslax. Så nu vet lilla Sofia det också.

SOFIA

Då kanske ni ska gifta er?!

INGEBORG

PRAT!

SOFIA

Pär och jag, vi ska i alla fall gifta oss. (ingen reaktion från Ingeborg) Han arbetar på sågen hos Dahléns. Det ska bli han och jag.

INGEBORG

Och det är hon säker på?

SOFIA

Sådant känner man.

INGEBORG

Om man känner fel då?

SOFIA

Det gör man inte. Och så ska vi ha fyra barn. Tre pojkar och en flicka.

INGEBORG

Vet hon det också?

(Ingeborg ställer sig framför en spegel.)

SOFIA

Ja. Jag kan se in i framtiden!

INGEBORG

Då kanske Sofia skulle ägna sig åt spel och bli rik.

SOFIA

Som fru Ingeborg?

INGEBORG

Rikare.

SOFIA

Trägårdsmästaren sa att frun var rik som ett troll.

INGEBORG

... som ett *troll*.

SOFIA

Rik som ett troll.

INGEBORG

(betraktar sig i en spegel) Tycker lilla Sofia att jag är vacker. (granskar sitt ansikte, Sofia ansluter) Kanske inte vacker ... men intressant?

SOFIA

Ja, just det! Det var just det jag tänkte säga: väldigt intressant.

(Sofia arbetar med x.)

SOFIA

Tänk vilken auktion det ska bli.

INGEBORG

Auktion?

SOFIA

När fru Ingeborg är död. Frun har inga barn och har man inga barn då blir det auktion. Det blir den största

auktionen i hela Hälsingland: möbler och mattor, täcken och tavlor. Min salig far tog med mig på auktion och ...

INGEBORG

Med Sofia i huset blir det inte mycket gjort!

SOFIA

Förlåt. Jag skall vara tyst.

INGEBORG

Förstår hon inte att jag är husfru här! Jag har trettio anställda, ett kraftverk, hundra kor i ladugården och en pratande trädgårdsmästare. Jag arbetar! Arbetar, arbetar! Arbetar man har man inte tid att pladdra eller känna det ena eller det andra. Det här går inte!

SOFIA

Får jag inte arbeta mera hos frun?

INGEBORG

Det blir ju ingenting gjort!

SOFIA

(gråter) Just när jag fått en så fin plats hos en så god husfru! Var ska salig far säga?

INGEBORG

Han är ju död?

SOFIA

(gråter) De döda dör aldrig. Jag ser hur besviken han blir. Han som var så god mot mig.

INGEBORG

Sluta gråta! Putsa knivarna! Han är snart här – ja, disponenten.

SOFIA

Då får jag stanna. Å, tack frun. Jag visste att hon var en god människa: – ja, huvudformen. Jag ska aldrig pladdra mer. Bara arbeta. Är han stilig, herr Otto Schenlund?

INGEBORG

Schenström!

SOFIA

Å, vilken gås jag är. Det sa alltid min salig far.

INGEBORG

Jag förstår att han är död.

SOFIA

Jag var hans egen lilla gås.

(De arbetar under tystnad.)

SOFIA

Kan fru Ingeborg tänka sig vad Tecko gjorde?

INGEBORG

Vem är nu Tecko?!

SOFIA

På Cirkus Mexico, på Hamre gårde, på fru Larzons åkrar!
En sån där människoapa. Han cyklade omkring, superade,
klädde av sig och gick till sängs, som en gentleman.

INGEBORG

Det är mer än vad de flesta män kan.

SOFIA

Jag skulle vilja ha en egen cirkus. Tänk att få åka från stad till stad och dansa på lina som Elvira Madigan. Fast en häst är nog bättre än en apa ... om den kan räkna. Trägårdsmästaren sa ...

INGEBORG

Världen är uppfylld av pratmakare.

SOFIA

I alla fall sa han att fruns bror var en god människa.

INGEBORG

För god för denna världen. Kom så får lilla Sofia se på det här fotografiet.

(Sofia ställer sig intill och betraktar bilden. Pianisten spelar Beethoven.)

SOFIA

Är det där fru Ingeborg?

INGEBORG

Och Otto, min lillebror, han sitter med korslagda ben och mittbena bakom mig och den högra handen vilande mot knäet.

SOFIA

Jag tycker han ser stilig ut, som min Per.

INGEBORG

I det höga gräset under prästkragarna ligger min stråhatt.

SOFIA

Fru Ingeborg ser så allvarlig ut.

INGEBORG

Ja, lyckan är en allvarlig sak.

SOFIA

Bara för att den tar slut?

INGEBORG

Nej, därför att vi så sällan vet om den. Se på far, så elegant: spatserkäpp med silverknopp, homburghatt ... och i bakgrunden kyrkan som tornar upp sig, väldig som ett isberg ...

SOFIA

Nu vet jag! En gång, när frun är död kommer man att göra en staty av henne, ja inte av liket alltså ... Där kommer frun att stå i trädgården och humlorna brummar runt huvudet och fåglarna sjunger. På andra sidan häcken ligger den stora vita kyrkan, och då kan hon titta på kyrkan, som hon köpt ett målat fönster till, och alla som kommer förbi kan se att hon var en god människa ... på huvudformen.

INGEBORG

Otto!

SOFIA

Han är död.

INGEBORG

Ja, det är sorgligt.

SOFIA

Ja.

INGEBORG

Men man kan inte bara gå omkring och vara god – då blir det ingenting gjort.

SOFIA

Först kommer sorgen sen glädjen. Man får ta en sak i taget. Det sa alltid min salig far. Tror fru Ingeborg att min syster är i himlen? En gång hon slog mig i ansiktet med en träslev för att jag pratade så mycket.

INGEBORG

Hon är nog i himlen. Det är bara för dem som har pengar som det är svårt att komma in i Guds rike. Det säger Markus.

SOFIA

Men fru Ingeborg skänkte ju 25.000 kronor till kyrkfönstret. Det måste väl räknas. Annars är det ingen mening att vara god.

INGEBORG

De yttersta skall bli de främsta ...

SOFIA

Jag tycker inte fru Ingeborg ska bry sig om den där Markus.

INGEBORG

En dag ska alla oduglingar behärska världen ... Tåget måste ha kommit in nu. Han väntar kanske redan vid stationen.

(går)

(Pianisten spelar ur W.A.Mozarts "Elvira Madigan".)

SOFIA

Tänk att han också väntade ... där på stationen, löjtnant Sparre, väntade på sin älskade Elvira och sen åkte de till Danmark och älskade varandra tills tog pengarna slut och då hade de ingenting att leva av! De packade en lunchkorg och åkte ut till en beteshage. (Pianisten upphör att spela.) Där sköt han sin Elvira mitt i hjärta med sin stora svarta revolver ... Pang! Pladask föll hon ner i gräset. (Pianisten spelar igen.) Innan hon hunnit andas så var hon död. Alla prästkrågarna böjde sina huvuden över henne. Hon var så vacker och det var mycket sorgligt ...

(Sofia torkar tårarna och Pianisten spelar.)

Jag förstår inte hur man kan spela på ett piano: det är ju så många tangenter att hålla reda på.

PIANISTEN

Egentligen är det bara sju toner.

(Pianisten håller upp. Spelar sen skalan, långsamt.)

(viskar) Sju är ett heligt tal. Jorden skapades på sju dagar; sju färger i regnbågen; det går sju dagar på en vecka; sju hav ...

(Pianisten spelar långsamt.)

Med sju toner skapas musiken, alla harmonier. Och själen är som en harmoni som hörs långt där inne ... Det finns en lära som viskar om att människan är en fånge och kroppen är fängelset. Så länge själen är fängslad är vi våra egna barn.

(Pianisten spelar.)

SOFIA

Vem kan befria själen?

PIANISTEN

Musiken.

SOFIA

Är det sant? Vet fru Ingeborg om allt det här?

(Pianisten spelar.)

PIANISTEN

Hon har så mycket att sörja för.

SOFIA

Jag tror i alla fall att fru Ingeborg kommer att gifta sig med den där Schenström ... disponenten med vapenfett. Jag känner det på mig. Och sen kommer de att leva lyckliga.

PIANISTEN

Ja, men hur länge?

SOFIA

Ja, nu ser jag: på det trettonde året ...

PIANISTEN

Först kommer glädjen sen sorgen.

SOFIA

Salig far sa att det var tvärt om.

PIANISTEN

Det beror på var man slutar.

(Ingeborg kommer in.)

INGEBORG

Vad står hon där och mumlar om?

SOFIA

Jag torkade bara av tangenterna. Vet fru Ingeborg att det egentligen bara är sju tangenter ...

INGEBORG

De ringde från stationen – tåget har kommit in. Axel har åkt iväg med vagnen. Då är han snart här ... Skulle inte ljusen tändas?

(Sofia skyndar sig att tända ljusen, medan Ingeborg putsar ett uppläggningssked.)

SOFIA

En ljuslåga – lyser upp och värmer.

INGEBORG

På mycket kort håll.

SOFIA

Det är väl nära sig man behöver värmen.

INGEBORG

Så skynda på!

(Pianisten kommenterar dramatiskt från flygeln.)

SOFIA

(skyndar till fönstret) Nu kommer schäsen. Axel håller in hästen. Nu kliver han ur ... Vad lång och stilig han är, herr Otto! Kravatt, vit stråhatt i handen, fin liten mustasch. Hjässan blänker i kvällssolen ... Oj, huvudformen! Fru Ingeborg får mycket att göra: han älskar fester och musik, resor och vackra kläder ... men han liknar också fruns bror. Några barn blir det inte.

INGEBORG

TIG! Skynda ner och ta emot honom!

SOFIA

Vad ska jag säga?

INGEBORG

Börja *inte* pladdra bara! Då blir jag ond. Så ...

SOFIA

Men vad ska jag då säga?

(Ingeborg ställer sig vid fönstret.)

INGEBORG

Säg bara att han är välkommen och att bordet är dukat.

(Sofia niger och går. Pianisten spelar långsamt.)